

Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
HENRIK SAUGMANDSGAARD ØE
prezentate la 4 iulie 2018¹

Cauza C-220/17

**Planta Tabak-Manufaktur Dr. Manfred Obermann GmbH Co. & KG
împotriva
Land Berlin**

[Cerere de decizie preliminară formulată de Verwaltungsgericht Berlin (Tribunalul Administrativ din Berlin, Germania)]

„Trimitere preliminară – Apropierea legislațiilor – Fabricarea, prezentarea și vânzarea produselor din tutun – Directiva 2014/40/UE – Articolul 7 alineatele (1) și (7) – Interdicția introducerii pe piață a unor produse din tutun cu o aromă caracteristică – Articolul 7 alineatul (14) – Perioadă de tranziție privind produsele din tutun cu o aromă caracteristică al căror volum al vânzărilor la nivelul Uniunii Europene reprezintă 3 % sau mai mult într-o anumită categorie de produse – Aprecierea validității – Principiul egalității de tratament – Articolul 13 alineatul (1) litera (c) – Interpretare – Interdicția elementelor sau a caracteristicilor care se referă la gust, miros, aromatizanți sau alți aditivi sau la absența acestora – Aplicare în cazul produselor din tutun cu o aromă caracteristică permise încă pentru vânzare după 20 mai 2016”

I. Introducere

1. Prin intermediul întrebărilor preliminare formulate, Verwaltungsgericht Berlin (Tribunalul Administrativ din Berlin, Germania) solicită Curții să se pronunțe cu privire la interpretarea și la validitatea, în raport cu dreptul primar al Uniunii, a unei serii de dispoziții din Directiva 2014/40/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 3 aprilie 2014 privind apropierea actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre în ceea ce privește fabricarea, prezentarea și vânzarea produselor din tutun și a produselor conexe și de abrogare a Directivei 2001/37/CE².

2. Aceste întrebări au fost formulate în cadrul unui litigiu între Planta Tabak-Manufaktur Dr. Manfred Obermann GmbH & Co. KG (denumită în continuare „Planta Tabak”), un producător de tutun, și Land Berlin (landul Berlin, Germania), în legătură cu aplicarea, în cazul produselor pe care le comercializează această întreprindere, a legislației germane de transpunere a directivei menționate.

¹ Limba originală: franceza.

² JO 2014, L 127, p. 1.

3. Numeroasele întrebări adresate de instanța de trimitere invită Curtea să examineze din nou anumite aspecte discutate deja în cadrul Hotărârilor sale din 4 mai 2016, Polonia/Parlamentul și Consiliul³, precum și Philip Morris Brands și alții⁴, în special interdicția de introducere pe piață a produselor din tutun cu o aromă caracteristică și normele de prezentare a produselor din tutun prin care se interzic toate elementele sau caracteristicile de natură să încurajeze consumul acestor produse, prevăzute la articolul 7 alineatele (1) și (7), precum și, respectiv, la articolul 13 alineatul (1) din Directiva 2014/40.

4. Cu toate acestea, în conformitate cu cererea Curții, prezentele concluzii se vor limita la analiza următoarelor două aspecte. Vom analiza mai întâi validitatea primei interdicții în raport cu principiul egalității de tratament, în măsura în care legiuitorul Uniunii a prevăzut, la articolul 7 alineatul (14) din Directiva 2014/40, o perioadă de tranziție pentru produsele din tutun cu o aromă caracteristică al căror volum al vânzărilor la nivelul întregii Uniuni depășește 3 % într-o anumită categorie de produse. Apoi, vom discuta despre interpretarea celei de a doua dispoziții pentru a se stabili dacă interzice menționarea, pe produsele din tutun cu o aromă caracteristică care pot fi încă vândute, a aromei pe care o conțin.

5. Vom propune Curții să răspundă, pe de o parte, că articolul 7 alineatele (1), (7) și (14) din Directiva 2014/40 este conform cu principiul egalității de tratament și, pe de altă parte, că articolul 13 alineatul (1) din această directivă interzice în mod efectiv o asemenea mențiune a unei arome caracteristice pe ambalajele produselor care sunt permise încă pentru vânzare.

II. Cadrul juridic

A. Directiva 2014/40

6. Considerentele (16), (25) și (27) ale Directivei 2014/40 enunță:

„(16) Probabilitatea unor reglementări divergente este și mai accentuată de preocupările referitoare la produsele din tutun care au o aromă caracteristică diferită de cea a tutunului, ceea ce ar putea facilita începerea fumatului sau ar putea afecta modelele de consum. Măsurile prin care se introduc diferențe nejustificate de tratament între diferite tipuri de țigarete aromate ar trebui evitate. Totuși, produsele cu arome caracteristice care au un volum mai mare de vânzări ar trebui eliminate treptat de-a lungul unei perioade mai lungi, pentru a da consumatorilor suficient timp să se reorienteze către alte produse.

[...]

(25) De asemenea, dispozițiile privind etichetarea ar trebui să țină seama de noile dovezi științifice. De exemplu, indicarea nivelurilor emisiilor de gudron, nicotină și monoxid de carbon pe pachetele unitare de țigarete s-a dovedit a fi înșelătoare, întrucât determină consumatorii să creadă că anumite țigarete sunt mai puțin dăunătoare decât altele. [...]

[...]

(27) Produsele din tutun și ambalajul acestora ar putea induce consumatorii în eroare, în special tinerii, în cazul în care sugerează că aceste produse sunt mai puțin dăunătoare. De exemplu, este cazul utilizării anumitor cuvinte sau caracteristici, cum ar fi cuvintele «conținut mic de gudron», «ușoare», «ultraușoare», «slabe», «naturale», «organice», «fără aditivi», «fără arome» sau «subțiri», sau al anumitor denumiri, ilustrații și semne figurative sau al altor semne. Alte

3 Hotărârea C-358/14, EU:C:2016:323.

4 Hotărârea C-547/14, EU:C:2016:325.

elemente înșelătoare pot include, dar nu sunt limitate la materiale inserate volante sau alte materiale suplimentare, cum ar fi etichete adezive, autocolante, materiale inserate fixate, straturi care se raclează și învelitori sau care se referă la forma produsului din tutun în sine. Anumite ambalaje și produse din tutun ar putea de asemenea induce în eroare consumatorii, sugerând beneficii în ceea ce privește slăbitul, atractivitatea sexuală, statutul social, viața socială sau calități precum feminitatea, masculinitatea sau eleganța. De asemenea, dimensiunea și aspectul țigaretelor individuale ar putea induce consumatorii în eroare prin crearea impresiei că sunt mai puțin dăunătoare. [...]"

7. Articolul 1 din această directivă, intitulat „Obiectul”, prevede:

„Scopul prezentei directive este apropierea actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre privind:

- (a) ingredientele și emisiile produselor din tutun și obligațiile de raportare aferente, incluzând nivelurile maxime ale emisiilor de gudron, nicotină și monoxid de carbon pentru țigarete;
- (b) anumite aspecte ale etichetării și ambalării produselor din tutun [...];

[...]

pentru a facilita buna funcționare a pieței interne a produselor din tutun și a produselor conexe, vizând un nivel înalt de protecție a sănătății, în special pentru tineri, și pentru a se îndeplini obligațiile Uniunii în temeiul Convenției-cadru pentru controlul tutunului a OMS (CCCT).”

8. Articolul 7 din directiva menționată, intitulat „Reglementarea ingredientelor”, prevede:

„(1) Statele membre interzic introducerea pe piață a produselor din tutun cu o aromă caracteristică.

[...]

(7) Statele membre interzic introducerea pe piață a produselor din tutun care conțin arome în oricare dintre componentele lor, cum ar fi filtrele, hârtiile, ambalajele, capsulele sau orice caracteristică tehnică care permite modificarea mirosului sau a gustului produselor din tutun respective sau modificarea intensității arderii. Filtrele, hârtiile și capsulele nu conțin tutun sau nicotină.

[...]

(12) Produsele din tutun altele decât țigaretile și tutunul de rulat sunt exceptate de la interdicțiile menționate la alineatele (1) și (7). Comisia adoptă acte delegate în conformitate cu articolul 27 pentru a retrage respectiva exceptare pentru o anumită categorie de produse, în cazul în care există o modificare substanțială a circumstanțelor, stabilită într-un raport al Comisiei.

[...]

(14) În ceea ce privește produsele din tutun cu o aromă caracteristică al căror volum al vânzărilor la nivelul întregii Uniuni reprezintă 3 % sau mai mult într-o anumită categorie de produse, dispozițiile prezentului articol se aplică de la 20 mai 2020.

[...]”

9. Potrivit articolului 13 din aceeași directivă, intitulat „Prezentarea produsului”:

„(1) Etichetarea unui pachet unitar și a oricărui ambalaj exterior și a produsului din tutun însuși nu include nicio caracteristică și niciun element care:

- (a) promovează un produs din tutun sau încurajează consumul lui prin crearea unei impresii eronate cu privire la caracteristicile, efectele asupra sănătății, riscurile sau emisiile acestuia; etichetele nu includ nicio informație în legătură cu conținutul de nicotină, gudron sau monoxid de carbon al produsului din tutun;
- (b) sugerează că un anumit produs din tutun este mai puțin dăunător decât altele sau că are drept scop reducerea efectului unor componente dăunătoare ale fumului sau că are proprietăți vitalizante, energizante, de vindecare, de întinerire, naturale, organice sau că are alte efecte benefice asupra sănătății sau stilului de viață;
- (c) se referă la gust, miros, aromatizanți sau alți aditivi sau la absența acestora;

[...]

(3) Elementele și caracteristicile interzise în temeiul alineatelor (1) și (2) pot include, dar nu sunt limitate la texte, simboluri, denumiri, mărci comerciale, semne figurative sau alte semne.”

B. Dreptul german

10. Directiva 2014/40 a fost transpusă în Germania în special prin Gesetz über Tabakerzeugnisse und verwandte Erzeugnisse (Legea privind produsele din tutun și produsele conexe) din 4 aprilie 2016 (BGBl. 2016 I, p. 569, denumită în continuare „TabakerzG”), care a intrat în vigoare la 20 mai 2016.

11. Articolul 5 din TabakerzG, intitulat „Ingrediente”, prevede:

„(1) Se interzice introducerea pe piață:

- 1. a țigaretelor și a tutunului de rulat care
 - a) conțin o aromă caracteristică sau
 - b) conțin arome în componentele lor, sau orice caracteristică tehnică care permite modificarea mirosului sau gustului sau modificarea intensității arderii; [...]

12. Articolul 18 din TabakerzG, intitulat „Interdicții destinate să protejeze consumatorul împotriva acțiunilor înșelătoare”, prevede:

„[...]

(2) Se interzice introducerea pe piață a unor produse din tutun prin aplicarea pe pachetele unitare, pe ambalajele exterioare sau chiar pe produsele din tutun a unor informații publicitare care pot induce în eroare. Acesta este cazul în special:

[...]

3. atunci când informațiile publicitare se referă la gust, miros, arome sau la absența acestora.

[...]”

13. Articolul 47 din TabakerzG, intitulat „Dispoziții tranzitorii”, prevede la alineatul (4):

„În ceea ce privește țigarele și tutunul de rulat al căror volum al vânzărilor la nivelul întregii Uniuni reprezintă 3 % sau mai mult într-o anumită categorie de produse, dispozițiile articolului 5 alineatul (1) punctul 1 litera a) se aplică de la 20 mai 2020.”

III. Litigiul principal, întrebările preliminare și procedura în fața Curții

14. Planta Tabak este o întreprindere familială care produce și comercializează diferite tipuri de produse din tutun. Înainte de intrarea în vigoare a Directivei 2014/40, una dintre specialitățile acestei întreprinderi era tutunul de rulat aromat. Cea mai mare parte din această producție era constituită de tutunul mentolat. De asemenea, întreprinderea respectivă comercializează o varietate redusă de țigarete, cea mai mare parte aromate, de tutun pentru narghilea, precum și, într-o mai mică măsură, țigări de foi, trabucuri și accesorii pentru fumători.

15. La 4 aprilie 2016, TabakerzG a fost adoptată de legiuitorul german în vederea transpunerii Directivei 2014/40. La 25 aprilie 2016, Planta Tabak a introdus o acțiune la Verwaltungsgericht Berlin (Tribunalul Administrativ din Berlin), contestând aplicarea, în cazul produselor din tutun pe care le produce și le comercializează, a dispozițiilor acestei legi referitoare la interdicția de introducere pe piață a produselor din tutun cu o aromă caracteristică, la avertismentele legate de sănătate și la normele privind prezentarea produsului. Or, această instanță are îndoieli cu privire la validitatea și interpretarea dispozițiilor corespunzătoare ale directivei menționate.

16. În aceste condiții, prin decizia din 21 aprilie 2017, primită de Curte la 27 aprilie 2017, Verwaltungsgericht Berlin (Tribunalul Administrativ din Berlin) a suspendat judecarea cauzei și a adresat Curții, printre altele, următoarele întrebări:

„1) [...]”^[5]

- b) Dispozițiile articolului 7 alineatele (1) și (7) din [Directiva 2014/40] coroborate cu cele ale articolului 7 alineatul (14) din [Directiva 2014/40] sunt nevalide din cauza încălcării principiului egalității de tratament, deoarece în privința interdicțiilor care trebuie să fie adoptate de statele membre se operează o diferențiere în funcție de volumul vânzărilor, fără să existe o justificare pentru aceasta?

[...]

- 3) a) Articolul 13 alineatul (1) litera (c) coroborat cu alineatul (3) din [Directiva 2014/40] trebuie interpretat în sensul că impune statelor membre să interzică utilizarea informațiilor care se referă la gust, miros, aromatizant și alți aditivi chiar și în cazul în care nu este vorba despre informații publicitare, iar utilizarea ingredientelor este în continuare permisă?

- b) Articolul 13 alineatul (1) litera (c) din [Directiva 2014/40] este nevalid, deoarece încalcă articolul 17 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene [6]?”

17. Planta Tabak, guvernele spaniol, francez și maghiar, guvernul Regatului Unit și guvernul norvegian, Parlamentul European, Consiliul Uniunii Europene, precum și Comisia Europeană au depus observații scrise în fața Curții.

5 Întrucât prezentele concluzii vizează anumite aspecte particulare ale prezentei cauze, pentru motivul explicat la punctul 4 din acestea, sunt reluate în cauză doar întrebările relevante. Toate întrebările preliminare pot fi consultate pe internet și în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* (JO 2017, C 239, p. 25).

6 Denumită în continuare „carta”.

18. Planta Tabak, guvernul spaniol, guvernul Regatului Unit, Parlamentul, Consiliul, precum și Comisia au participat la ședința de audiere a pledoariilor care a avut loc la 21 martie 2018.

IV. Analiză

A. Cu privire la validitatea articolului 7 alineatele (1), (7) și (14) din Directiva 2014/40 în raport cu principiul egalității de tratament [prima întrebare litera b)]

1. Observații introductive

19. Printre diferitele contribuții ale Directivei 2014/40 la reglementarea Uniunii privind tutunul, figurează mai ales interdicția introducerii pe piață a produselor cu o aromă caracteristică⁷, prevăzută la articolul 7 alineatul (1) din această directivă. Alineatul (7) al acestui articol interzice, în plus, produsele din tutun care conțin arome în oricare dintre componentele lor, cum ar fi filtrele, hârtiile, ambalajele, capsulele sau orice caracteristică tehnică care permite modificarea mirosului sau a gustului produselor din tutun respective sau modificarea intensității arderii. Aceste interdicții privesc, pentru moment, numai țigarele și tutunul de rulat⁸.

20. Prin adoptarea acestor interdicții, legiuitorul Uniunii a intenționat să retragă de pe piață produsele din tutun cu vanilie, cu ciocolată sau chiar cu mentol. Considerentul (16) al Directivei 2014/40 prezintă motivele pentru aceasta. În esență, legiuitorul a considerat că aceste produse pot facilita, în special în rândul tinerilor, începerea fumatului și pot afecta modelele de consum. După cum a arătat Curtea, astfel de arome maschează sau atenuază asprimea fumului de tutun și contribuie la favorizarea și la continuarea fumatului⁹.

21. În principiu, interdicțiile respective au intrat în vigoare la 20 mai 2016, data la care statele membre erau obligate să transpună Directiva 2014/40¹⁰. Cu toate acestea, la articolul 7 alineatul (14) din directiva menționată, se prevede că produsele din tutun cu o aromă caracteristică al căror volum al vânzărilor la nivelul întregii Uniuni reprezintă 3 % sau mai mult într-o anumită categorie de produse¹¹ vor putea continua să fie introduse pe piață până la 20 mai 2020¹².

22. Potrivit Planta Tabak, susținută de instanța de trimitere, articolul 7 alineatul (14) din Directiva 2014/40 creează o diferență de tratament nejustificată între produse din tutun comparabile și, pe acest temei, este contrară principiului egalității de tratament. În particular, deși este general acceptat faptul că țigarele mentolate beneficiază de perioada de tranziție prevăzută de dispoziția menționată¹³,

⁷ În conformitate cu definiția dată acestei noțiuni la articolul 2 punctul 25 din Directiva 2014/40, este vorba despre „un miros sau un gust diferit de cel al tutunului care este perceptibil în mod clar, care este determinat de un aditiv sau de o combinație de aditivi, incluzând neexhaustiv fructe, condimente, ierburi, alcool, dulciuri, mentol sau vanilie, și care este perceptibil înainte sau în timpul consumării produsului din tutun”.

⁸ Legiuitorul Uniunii a prevăzut, la articolul 7 alineatul (12) din Directiva 2014/40, o excepție pentru celelalte produse din tutun – cum ar fi tutunul de pipă, țigările de foi și trabucurile – care va fi menținută atât timp cât nu va exista o modificare substanțială a circumstanțelor în materie de volum de vânzări sau de modele de consum în cazul tinerilor.

⁹ Hotărârea din 4 mai 2016, Polonia/Parlamentul și Consiliul (C-358/14, EU:C:2016:323, punctele 44 și 54).

¹⁰ În conformitate cu articolul 29 alineatul (1) din Directiva 2014/40.

¹¹ Noțiunea „categorie de produse” nu este definită în Directiva 2014/40. Cu toate acestea, este posibil să se deducă semnificația ei din articolul 2 punctul 14 litera (a) din această directivă, care se referă la „categoriile” reprezentate de țigarete, tutun de rulat, tutun de pipă, tutun pentru narghilea, trabuc, țigări de foi, tutun de mestecat, tutun pentru uz nazal sau tutun pentru uz oral. Întrucât articolul 7 alineatul (12) din directiva menționată limitează, pentru moment, interzicerea aromelor caracteristice la țigarete și la tutun de rulat, numai aceste două categorii de produse pot intra în domeniul de aplicare al articolului 7 alineatul (14) din aceeași directivă.

¹² În plus, articolul 30 din Directiva 2014/40 prevede un sistem de lichidare a stocurilor, astfel încât statele membre pot permite, până la 20 mai 2017, introducerea pe piață a produselor din tutun fabricate sau puse în liberă circulație înainte de data intrării în vigoare a acestei directive.

¹³ Curtea a considerat deja că țigarele mentolate beneficiază de această perioadă de tranziție (a se vedea în acest sens Hotărârea din 4 mai 2016, Polonia/Parlamentul și Consiliul, C-358/14, EU:C:2016:323, punctul 100). Curtea s-a întemeiat în această privință pe afirmațiile concordante ale părților în cauza aflată la originea acestei hotărâri (a se vedea Concluziile avocatului general Kokott prezentate în cauza Polonia/Parlamentul și Consiliul, C-358/14, EU:C:2015:848, nota de subsol 10).

aceasta nu s-ar aplica, conform informațiilor de care dispune Planta Tabak, tutunului de rulat mentolat¹⁴. Pe de altă parte, această perioadă nu s-ar aplica produselor din tutun care conțin alte arome precum vanilie sau eucalipt. Or, toate aceste produse ar prezenta caracteristici obiective identice și aceleași riscuri pentru sănătatea umană.

23. Observăm că, în Hotărârile Polonia/Parlamentul și Consiliul¹⁵, precum și Philip Morris Brands și alții¹⁶, Curtea s-a pronunțat deja cu privire la validitatea interdicțiilor de introducere pe piață a produselor din tutun cu o aromă caracteristică, prevăzute la articolul 7 alineatele (1) și (7) din Directiva 2014/40, în raport cu principiul proporționalității. În schimb, problema validității acestor dispoziții, coroborate cu articolul 7 alineatul (14) din directiva menționată, în lumina principiului egalității de tratament, este nouă.

24. În această privință, trebuie amintit că principiul egalității de tratament, ca principiu general de drept al Uniunii, impune ca situații comparabile să nu fie tratate în mod diferit și ca situații diferite să nu fie tratate în același mod, cu excepția cazului în care un astfel de tratament este justificat în mod obiectiv¹⁷.

25. Printre dispozițiile avute în vedere de instanța de trimitere în întrebarea sa, articolul 7 alineatul (14) din Directiva 2014/40 instituie o asemenea diferență de tratament. Această dispoziție stabilește o distincție între produsele din tutun cu o aromă caracteristică, în funcție de volumul vânzărilor din fiecare dintre acestea într-o anumită categorie de produse. Rezultă, de exemplu, că, pe de o parte, țigările mentolate, al căror volum al vânzărilor la nivelul întregii Uniunii depășește 3 % în cadrul categoriei „țigărete” și, pe de altă parte, țigărele cu o aromă mai puțin frecventă și ale căror vânzări nu ating acest prag sunt tratate în mod diferit. Cele din prima categorie vor putea fi puse în circulație până la 20 mai 2020, celelalte trebuiau retrase de pe piață la 20 mai 2016.

26. În consecință, este necesar să se verifice, într-o primă etapă, dacă produsele din tutun cu o aromă caracteristică care nu ating pragul de 3 % prevăzut la articolul 7 alineatul (14) din Directiva 2014/40 și cele care ating acest prag se găsesc în situații comparabile (2). Presupunând că aceasta este situația, va trebui, într-o a doua etapă, să se aprecieze dacă diferența de tratament care le este astfel rezervată este justificată în mod obiectiv (3).

2. Cu privire la caracterul comparabil al situațiilor

27. În conformitate cu jurisprudența Curții, „[c]aracterul comparabil al unor situații diferite se apreciază având în vedere toate elementele care le caracterizează. Aceste elemente trebuie să fie determinate și evaluate în special în funcție de obiectul și de finalitatea actului Uniunii care instituie distincția în cauză. În plus, trebuie luate în considerare principiile și obiectivele domeniului din care face parte actul respectiv”¹⁸.

14 Contrar reclamantei din litigiul principal, Consiliul susține că tutunul de rulat mentolat beneficiază, la fel ca și țigărele mentolate, de perioada de tranziție prevăzută la articolul 7 alineatul (14) din Directiva 2014/40. În aceste condiții, nu este necesar să se soluționeze aspectul respectiv în prezentele concluzii.

15 Hotărârea din 4 mai 2016 (C-358/14, EU:C:2016:323, punctele 78-104).

16 Hotărârea din 4 mai 2016 (C-547/14, EU:C:2016:325, punctele 168-191).

17 A se vedea în special Hotărârea din 14 decembrie 2004, Arnold André (C-434/02, EU:C:2004:800, punctul 68), Hotărârea din 16 decembrie 2008, Arcelor Atlantique et Lorraine și alții (C-127/07, EU:C:2008:728, punctul 23), precum și Hotărârea din 4 mai 2016, Pillbox 38 (C-477/14, EU:C:2016:324, punctul 35).

18 Hotărârea din 12 mai 2011, Luxemburg/Parlamentul și Consiliul (C-176/09, EU:C:2011:290, punctul 32, precum și jurisprudența citată).

28. Aplicarea acestui „test” în prezenta cauză ridică, având în vedere pozițiile existente¹⁹, o problemă introductivă: caracterul comparabil al situațiilor în cauză se apreciază în raport cu *obiectivele generale urmărite de Directiva 2014/40* sau cu *finalitățile specifice prevăzute la articolul 7 alineatul (14) din aceasta*, sau cu aceste două considerații?

29. Având în vedere analiza în două etape efectuată de Curte în jurisprudența sa – caracterul comparabil al situațiilor, justificare obiectivă – considerăm că logica este următoarea. În stadiul comparării situațiilor, este necesar să se stabilească dacă situațiile în discuție sunt, *în principiu*, comparabile în raport cu finalitățile urmărite în general de instrumentul în cauză. Dacă este cazul, stadiul justificării permite să se stabilească dacă, în pofida acestei comparabilități de principiu, există, *în ceea ce privește o dispoziție particulară a acestui instrument*, considerații specifice, compatibile cu obiectul și cu scopul instrumentului respectiv, de natură să justifice o diferență de tratament.

30. Pe scurt, pentru a compara situația produselor din tutun cu o aromă caracteristică care depășesc pragul de 3 % din vânzări într-o anumită categorie de produse și cea a unor produse care nu ating acest prag, trebuie, în opinia noastră, să ne referim la obiectivele generale urmărite de Directiva 2014/40. Finalitățile specifice prevăzute la articolul 7 alineatul (14) din această directivă vor trebui, în opinia noastră, să fie analizate, dacă este cazul, în stadiul justificării obiective.

31. În ceea ce privește obiectivele Directivei 2014/40, trebuie amintit că, în conformitate cu articolul 1, aceasta urmărește un obiectiv dublu, chiar triplu. Acesta constă în facilitarea bunei funcționări a pieței interne a produselor din tutun și a produselor conexe, vizând un nivel înalt de protecție a sănătății, în special pentru tineri, și îndeplinirea obligațiilor Uniunii în temeiul Convenției-cadru pentru controlul tutunului a Organizației Mondiale a Sănătății (CCCT)²⁰.

32. Având în vedere acest triplu obiectiv, legiuitorul Uniunii a considerat că toate produsele din tutun cu o aromă caracteristică trebuie, în principiu²¹, să fie supuse aceluiași regim juridic. Acesta a considerat că toate produsele respective ar putea facilita începerea fumatului sau ar putea afecta modelele de consum. În acest scop, adoptarea unor măsuri de armonizare în temeiul articolului 114 TFUE urmărea tocmai să evite „[m]ăsurile prin care se introduc diferențe nejustificate de tratament între diferite tipuri de țigarete aromate”²². Aceste măsuri urmăreau să elimine și să prevină orice divergență între reglementările naționale referitoare la utilizarea ingredientelor care conferă o aromă caracteristică tutunului, ca regulă generală.

33. De altfel, CCCT, pe care legiuitorul Uniunii urmărea să o pună în aplicare, nu face distincție între produsele din tutun cu o aromă caracteristică. Orientările parțiale pentru aplicarea articolelor 9 și 10 din această convenție impun eliminarea ingredientelor utilizate, în special pentru a îmbunătăți gustul produsului, fără a stabili o distincție oarecare între diferitele arome care pot fi adăugate la produsele din tutun²³.

34. Curtea a reținut aceeași abordare în Hotărârile din 4 mai 2016, Polonia/Parlamentul și Consiliul și Philip Morris Brands și alții²⁴, statuând că diferitele tipuri de produse din tutun care conțin o aromă caracteristică prezintă, pe de o parte, caracteristici obiective analoage și, pe de altă parte, efecte similare asupra începerii consumului de tutun și asupra continuării fumatului.

19 Potrivit Planta Tabak, diferitele produse din tutun care ar putea intra în domeniul de aplicare al articolului 7 alineatul (14) din Directiva 2014/40 se găsesc în situații comparabile *din punctul de vedere al obiectivului de protecție a sănătății umane* urmărit de această directivă. În schimb, pentru Parlament, Consiliu și Comisie, aceste produse diferite nu se află în situații comparabile *în raport cu finalitățile acestei dispoziții*, printre care aceea de a se oferi mai mult timp consumatorilor (a se vedea punctul 39 și următoarele din prezentele concluzii).

20 Semnată la Geneva la 21 mai 2003.

21 Cu excepția cazului prevăzut la articolul 7 alineatul (12) din Directiva 2014/40.

22 Considerentul (16) al Directivei 2014/40.

23 Secțiunea 3.1.2.2 din aceste orientări. Document disponibil la adresa următoare:

http://www.who.int/fctc/treaty_instruments/guidelines_articles_9_10_2017_french.pdf (consultat ultima dată la 25 iunie 2018).

24 Hotărârile din 4 mai 2016 (C-358/14, EU:C:2016:323, punctele 48 și 54), precum și (C-547/14, EU:C:2016:325, punctul 114).

35. Considerațiile care precedă ne conduc la concluzia că toate produsele din tutun aromate vizate de interdicțiile aromelor caracteristice prevăzute la articolul 7 alineatele (1) și (7) din Directiva 2014/40 se găsesc în situații comparabile în vederea aplicării principiului egalității de tratament, fără ca volumul vânzărilor lor în Uniune să prezinte, în această privință, vreo importanță.

3. Cu privire la existența unei justificări obiective

36. Potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, o diferență de tratament cu privire la situații comparabile este justificată „atât timp cât este întemeiată pe un criteriu obiectiv și rezonabil, mai precis dacă se află în legătură cu un scop admisibil din punct de vedere legal, urmărit de legislația în cauză, iar această diferență este proporțională cu scopul urmărit de tratamentul în cauză”²⁵.

37. Dat fiind că Directiva 2014/40 este un act normativ al Uniunii, revine legiuitorului Uniunii sarcina de a dovedi existența unui asemenea criteriu, prezentând Curții elementele necesare în această privință²⁶.

38. În aceste condiții, Curtea recunoaște legiuitorului Uniunii o largă putere de apreciere într-un domeniu precum cel din prezenta cauză, care implică luarea de către acesta a unor decizii de natură politică, economică și socială, în cadrul cărora trebuie să efectueze aprecieri complexe. Curtea nu urmărește să substituie aprecierea sa celei a legiuitorului. Aceasta se limitează să efectueze un control jurisdicțional restrâns, cu scopul de a detecta eventualul *caracter vădit inadecvat* al unei măsuri în raport cu obiectivul pe care același legiuitor intenționa să îl urmărească²⁷. În ceea ce privește mai precis controlul respectării principiului egalității de tratament, se sancționează diferențele de tratament *arbitrare*, cu alte cuvinte cele care nu sunt întemeiate *în mod vădit* pe criterii obiective și adecvate în raport cu scopul urmărit²⁸.

39. În speță, considerentul (16) al Directivei 2014/40 oferă o primă justificare a diferenței de tratament instituite la articolul 7 alineatul (14) din aceasta. Considerentul respectiv prevede că produsele din tutun cu arome caracteristice care au un volum mai mare de vânzări ar trebui eliminate treptat de-a lungul unei perioade mai lungi, „pentru a da consumatorilor suficient timp să se reorienteze către alte produse”²⁹.

40. În această privință, Parlamentul, Consiliul și Comisia afirmă în observațiile lor că legiuitorul a intenționat să țină seama de faptul că unele arome caracteristice sunt consacrate în rândul consumatorilor și au astfel o importanță majoră pentru modelele lor de consum. Or, asemenea modele nu ar putea dispărea decât în mod progresiv.

25 Hotărârea din 16 decembrie 2008, Arcelor Atlantique et Lorraine și alții (C-127/07, EU:C:2008:728, punctul 47, precum și jurisprudența citată).

26 A se vedea în acest sens Hotărârea din 16 decembrie 2008, Arcelor Atlantique et Lorraine și alții (C-127/07, EU:C:2008:728, punctul 48, precum și jurisprudența citată).

27 A se vedea în special Hotărârea din 14 martie 1973, Westzucker (57/72, EU:C:1973:30, punctul 14), Hotărârea din 10 decembrie 2002, British American Tobacco (Investments) și Imperial Tobacco (C-491/01, EU:C:2002:741, punctul 123), precum și Hotărârea din 17 decembrie 2015, Neptune Distribution (C-157/14, EU:C:2015:823, punctul 76). A se vedea de asemenea, în acest sens, Concluziile noastre prezentate în cauza Swedish Match (C-151/17, EU:C:2018:241, punctul 41).

28 A se vedea în acest sens Hotărârea din 16 decembrie 2008, Arcelor Atlantique et Lorraine și alții (C-127/07, EU:C:2008:728, punctul 58, precum și jurisprudența citată).

29 Sublinierea noastră.

41. În plus, Curtea a stabilit, în Hotărârile Polonia/Parlamentul și Consiliul, precum și Philip Morris Brands și alții³⁰, o altă justificare care stă la baza perioadei de tranziție prevăzute la articolul 7 alineatul (14) din Directiva 2014/40. În cadrul analizei sale cu privire la validitatea interdicției de introducere pe piață a produselor din tutun care conțin o aromă caracteristică în raport cu principiul proporționalității, Curtea a statuat că această perioadă de tranziție *urmărește de asemenea să acorde o perioadă de adaptare industriei tutunului*³¹.

42. Aceste două justificări provin din aceeași logică: evitarea anumitor consecințe economice și sociale susceptibile să decurgă dintr-o interdicție bruscă a unor produse fabricate și consumate în mare măsură în Uniune.

43. Lucrările pregătitoare ale Directivei 2014/40 arată de asemenea că, în cursul procesului legislativ, fusese invocată ideea de a nu interzice produsele din tutun mentolate, considerate a fi consacrate în rândul consumatorilor. Astfel, se pare că perioada de tranziție prevăzută la articolul 7 alineatul (14) din Directiva 2014/40 constituie, cel puțin în parte, rezultatul unui compromis politic între, pe de o parte, cei care doresc să excepteze în întregime aceste produse de la interdicția aromelor caracteristice și, pe de altă parte, cei care preferă să le fie aplicată³².

44. Instanța de trimitere are îndoieli că asemenea motive sunt compatibile cu obiectivul de protecție a sănătății umane urmărit de Directiva 2014/40. Cu toate acestea, considerăm că, într-un domeniu atât de complex, de sensibil și de important pe plan economic precum cel al reglementării tutunului, legiuitorul Uniunii nu a depășit marja de apreciere de care dispune prin faptul că a instituit o interdicție treptată a introducerii pe piață a produselor din tutun cu o aromă caracteristică.

45. În această privință, faptul că legiuitorul Uniunii a amânat doar temporar intrarea în vigoare a interdicției anumitor produse din tutun cu o aromă caracteristică este semnificativ. În opinia noastră, legiuitorul era liber să pună în aplicare obiectivul de protecție a sănătății umane în mod gradual prin prevederea unor derogări cu domeniu de aplicare limitat și a unor perioade de tranziție adecvate³³.

30 Hotărârile din 4 mai 2016 (C-358/14, EU:C:2016:323, punctele 99, 100 și 102, și C-547/14, EU:C:2016:325, punctele 187, 188 și 190).

31 Precizăm, în treacăt, că, în opinia noastră, aceste două hotărâri nu trebuie interpretate în sensul că legiuitorul Uniunii trebuie să prevadă în mod sistematic o perioadă de tranziție atunci când interzice fabricarea și comercializarea anumitor produse. O asemenea perioadă permite, desigur, să se atenueze consecințele economice și sociale ale acestei interdicții și, astfel, contribuie la proporționalitatea acesteia. Și totuși, nu este vorba despre o condiție *sine qua non*, întrucât o interdicție fără o perioadă de tranziție poate fi perfect justificată și necesară în raport cu considerații imperative precum protecția sănătății umane.

32 Reamintim că nicio dispoziție echivalentă cu articolul 7 alineatul (14) menționat nu a fost inclusă în Propunerea Comisiei de directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind apropierea actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre în ceea ce privește fabricarea, prezentarea și vânzarea tutunului și a produselor aferente [COM(2012) 788 final]. Apariția acestei dispoziții datează de la prima lectură a propunerii respective de către Parlament. Diferitele modificări prin care se urmărea excluderea completă a produselor din tutun mentolate de la interdicția aromelor caracteristice au fost propuse atunci în cadrul comisiilor parlamentare. Astfel, Comisia pentru piața internă și protecția consumatorilor a sugerat un amendament potrivit căruia statele membre ar fi putut continua să permită „*anumite arome tradiționale de tutun care nu pot fi clasificate împreună cu alte arome de tutun. Mentolul este considerat o aromă tradițională de tutun*”. De asemenea, au mai fost făcute propuneri în acest sens de către Comisia pentru comerț internațional, precum și de către Comisia pentru agricultură și dezvoltare rurală [a se vedea Raportul Comisiei pentru mediu, sănătate publică și siguranță alimentară și avizele Comisiei pentru comerț internațional, Comisiei pentru industrie, cercetare și energie, Comisiei pentru piața internă și protecția consumatorilor, Comisiei pentru agricultură și dezvoltare rurală și avizul Comisiei pentru afaceri juridice (A7-0276/2013)]. Printre amendamentele adoptate de Parlament la 8 octombrie 2013 [P7_TA (2013) 398], figura adăugarea unei dispoziții potrivit căreia interdicția aromelor caracteristice nu trebuia să se aplice „*utilizării mentolului în toate formele sale comerciale cunoscute la data publicării prezentei directive pentru o perioadă de cinci ani [...]*”. În cele din urmă, în poziția sa adoptată în primă lectură la 26 februarie 2014 [EP-PE_TC1-COD (2012) 366], această instituție a propus adăugarea ultimei teze a considerentului (16) și a articolului 7 alineatul (14) în formularea actuală, aceste dispoziții fiind păstrate la finalul procedurii legislative.

33 A se vedea prin analogie Hotărârea din 1 martie 2011, Association belge des Consommateurs Test-Achats și alții (C-236/09, EU:C:2011:100, punctele 21-23).

46. De altfel, Curtea statuează în mod constant că, atunci când legiuitorul Uniunii reglementează o situație complexă, acesta poate să recurgă la o abordare etapizată, cu condiția ca alegerea sa să fie întemeiată pe criterii obiective și adecvate în raport cu scopurile urmărite³⁴.

47. Or, retragerea de pe piață mai întâi a produselor „de nișă”, apoi a produselor consacrate în rândul consumatorilor, întemeindu-se în acest scop pe volumul vânzărilor într-o anumită categorie de produse îndeplinește, în opinia noastră, aceste condiții.

48. Pe de o parte, un asemenea criteriu este *obiectiv* în ceea ce privește produsele vizate. Orice produs, indiferent de caracteristicile sale, se poate încadra în perioada de tranziție prevăzută la articolul 7 alineatul (14) din Directiva 2014/40, în măsura în care volumul vânzărilor sale atinge pragul prevăzut. Desigur, astfel cum s-a amintit³⁵, amendamentele aflate la originea acestei dispoziții, propuse de Parlament, vizau în mod expres mentolul și produsele cu această aromă. Totuși, se impune constatarea că legiuitorul și-a revizuit opinia și a reținut, în cele din urmă, un criteriu neutru.

49. Pe de altă parte, criteriul volumului vânzărilor este un criteriu neutru în ceea ce privește producătorii. Legiuitorul nu s-a referit la cotele lor de piață, ci la vânzările globale ale fiecărui produs. În ceea ce privește afirmația făcută de Planta Tabak că produsele din tutun care depășesc pragul de 3 % prevăzut la articolul 7 alineatul (14) menționat ar fi comercializate în cea mai mare parte de câteva companii multinaționale din sectorul tutunului, în timp ce produsele „de nișă” ar fi, în esență, fabricate de întreprinderi mici și mijlocii, dosarul de care dispune Curtea nu permite să se verifice veridicitatea acesteia. Din dosar reiese că reclamanta din litigiul principal însăși produce țigarete aromate și Consiliul susține, fără a fi contrazis, că întreprinderile multinaționale comercializează, de asemenea, produse „de nișă”. În orice caz, chiar presupunând că această afirmație este certă, aceasta nu ar fi, în opinia noastră, decisivă. Orice politică implică efecte adverse asupra anumitor persoane. Astfel cum s-a arătat la punctul 38 din prezentele concluzii, ceea ce contează pentru instanța Uniunii este ca distincția între beneficiari și persoanele defavorizate să nu se întemeieze pe un criteriu arbitrar. Or, în speță, alegerea criteriului volumului vânzărilor nu impune o asemenea critică.

50. Astfel, pe de o parte, acest criteriu este *adecvat* în raport cu diferitele scopuri afișate, și anume să se lase timp consumatorilor să își schimbe comportamentele bine stabilite și industriei să se adapteze³⁶. În această privință, volumul vânzărilor, care indică întâlnirea dintre cerere și ofertă, reflectă atât modelele de consum consacrate, cât și importanța economică a producției Uniunii vizate de interdicția aromelor caracteristice.

51. De altfel, astfel cum arată Comisia, criteriul volumului vânzărilor în Uniune are de asemenea sens în raport cu temeiul juridic pe care se bazează Directiva 2014/40, și anume articolul 114 TFUE, și cu obiectivul de armonizare urmărit de această directivă. Astfel, impactul interdicției anumitor produse asupra funcționării pieței interne depinde, într-o anumită măsură, de importanța schimburilor comerciale dintre statele membre. Or, criteriul respectiv oferă și în acest caz anumite indicații cu privire la aceste schimburi.

34 A se vedea în special în acest sens Hotărârea din 29 februarie 1984, Rewe-Zentrale (37/83, EU:C:1984:89, punctul 20), Hotărârea din 16 decembrie 2008, Arcelor Atlantique et Lorraine și alții (C-127/07, EU:C:2008:728, punctul 63), Hotărârea din 17 octombrie 2013, Schaible (C-101/12, EU:C:2013:661, punctul 91), precum și Hotărârea din 4 mai 2016, Philip Morris Brands și alții (C-547/14, EU:C:2016:325, punctele 63 și 134).

35 A se vedea nota de subsol 32 din prezentele concluzii.

36 Și alte considerații pot justifica diferențierea între produsele consacrate și produsele „de nișă”. În speță, Comisia susține că retragerea din circulație, fără o perioadă de tranziție, a produselor din tutun aromate consumate pe scară largă ar putea avea drept efect secundar dezvoltarea comerțului ilegal cu astfel de produse. Un asemenea risc ar fi, în schimb, limitat în ceea ce privește produsele din tutun aromate puțin vândute în Uniune. Posibilitățile de a profita de comerțul ilegal cu aceste produse ar fi neglijabile, având în vedere cererea lor redusă. Cu toate acestea, observăm că Curtea a respins un argument similar în Hotărârea sa din 4 mai 2016, Polonia/Parlamentul și Consiliul (C-358/14, EU:C:2016:323, punctul 88).

52. Considerăm de asemenea că, prin alegerea unui prag de 3 % din volumul vânzărilor la nivelul Uniunii într-o anumită categorie de produse, legiuitorul nu a depășit marja de apreciere de care dispune. Acesta putea considera în mod rezonabil că un volum al vânzărilor de 3 % într-o anumită categorie de produse reflectă modele de consum și o producție semnificative.

53. Ținând seama de considerațiile care precedă, apreciem că diferența de tratament stabilită la articolul 7 alineatul (14) din Directiva 2014/40 între produse din tutun comparabile este justificată în mod obiectiv. În consecință, această dispoziție este, în opinia noastră, validă în raport cu principiul egalității de tratament.

B. Cu privire la interpretarea articolului 13 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2014/40 [a treia întrebare litera a)]

54. Odată cu intrarea în vigoare, la 20 mai 2016, a interdicțiilor prevăzute la articolul 7 alineatele (1) și (7) din Directiva 2014/40, cea mai mare parte a produselor din tutun cu o aromă caracteristică nu mai pot fi vândute în Uniune.

55. Unele dintre aceste produse mai pot fi totuși fabricate încă și comercializate în mod legal după această dată în Uniune. Pe de o parte, astfel cum s-a arătat în cadrul primei întrebări litera b)³⁷, produsele din tutun cu o aromă caracteristică al căror volum al vânzărilor la nivelul întregii Uniuni reprezintă 3 % sau mai mult într-o anumită categorie de produse – și anume, în particular, țigaretetele mentolate – vor fi interzise doar începând cu 20 mai 2020. Pe de altă parte, produsele din tutun altele decât țigaretetele și tutunul de rulat – și anume, în special, tutunul de pipă, țigaretile de foi și trabucurile – pot fi încă puse în circulație, pe o perioadă nedeterminată³⁸.

56. În aceste condiții, în conformitate cu articolul 13 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2014/40, etichetarea pachetelor unitare, a ambalajelor exterioare, precum și a produselor din tutun înseși nu pot include „*nicio caracteristică și niciun element*” care „*se referă la gust, miros, aromatizanți sau alți aditivi sau la absența acestora*”. Alineatul (3) al articolului menționat prevede că elementele și caracteristicile astfel interzise includ în special „*texte, simboluri, denumiri, mărci comerciale, semne figurative sau alte semne*”³⁹.

57. Potrivit Planta Tabak, susținută cu privire la acest aspect de instanța de trimitere, rezultă de aici o situație paradoxală, în care producătorii de tutun pot, desigur, să comercializeze în mod legal anumite produse din tutun cu o aromă caracteristică, dar nu pot indica totuși aroma pe care o conțin pe eticheta pachetelor unitare, pe ambalajele exterioare, precum și pe produsele propriu-zise⁴⁰.

58. Or, în lipsa unei asemenea mențiuni, consumatorii nu ar putea identifica produsele din tutun aromate sau, invers, pe cele care nu sunt aromate. Pe lângă aceste considerații practice, interdicția prevăzută la articolul 13 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2014/40 ar conduce la o problemă economică. Întrucât elementele și caracteristicile astfel interzise includ mărcile comerciale⁴¹, producătorii de tutun ar fi obligați să renunțe la mărcile lor care se referă la gust, miros, aromatizanți sau alți aditivi.

37 A se vedea în special punctul 21 din prezentele concluzii.

38 A se vedea articolul 7 alineatul (12) din Directiva 2014/40. Pot fi de asemenea evocate produsele din tutun care beneficiază de regimul de lichidare a stocurilor prevăzut la articolul 30 din această directivă (a se vedea nota de subsol 12 din prezentele concluzii). Având în vedere caracterul lor marginal, nu ne vom referi la produsele respective în continuare în prezentele concluzii.

39 Sublinierea noastră.

40 Astfel, Planta Tabak comercializează produsele sale sub denumiri și mărci, referindu-se în mod logic la aroma pe care o conțin, inclusiv „Rum and Maple” și „PL 88 Menthol” pentru tutunul de rulat, „Danish Black Vanilla Mixture” și „McLintock Wild Cherry” pentru tutunul de pipă, precum și „Unitas Excellent Lemon Mint” și „Black Vanilla” pentru țigaretete. Or, unele dintre aceste produse sunt permise încă după 20 mai 2016, în special tutunul de pipă.

41 În conformitate cu articolul 13 alineatul (3) din Directiva 2014/40.

59. În acest context, instanța de trimitere solicită Curții să precizeze dacă articolul 13 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2014/40 se referă numai la elementele sau caracteristicile *care au o finalitate de promovare sau de publicitate*, depășind *simpliciter* informare cu privire la prezența unui gust, a unui miros, a unui aromatizant sau a unui alt aditiv într-un anumit produs din tutun, sau dacă *mențiunea în sine a unei asemenea informări este interzisă*⁴².

60. Curtea a statuat, în Hotărârea Philip Morris Brands și alții⁴³, că interdicția privind orice element sau caracteristică aplicată pe eticheta pachetelor unitare, pe ambalajele exterioare, precum și pe produsele din tutun în sine, care se referă la gust, miros, aromatizanți sau alți aditivi, care figurează la articolul 13 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2014/40, se aplică independent de aspectul dacă informațiile în cauză au un conținut exact.

61. În același mod, în opinia noastră, este neîndoielnic că această dispoziție interzice chiar și mențiunile neutre și fără caracter publicitar, dat fiind că modul de redactare a acestora nu permite o interpretare diferită.

62. Astfel cum susține Comisia, dispozițiile articolului 13 alineatul (1) litera (c) menționat nu indică nicio limitare la informațiile promoționale sau publicitare. Sunt vizate toate („niciun”) elementele și caracteristicile „care se referă” la gust, miros, aromatizanți sau alți aditivi. Interpretarea alineatului (3) al acestui articol, care indică elementele și caracteristicile astfel interzise includ, „dar nu sunt limitate la” texte, simboluri, denumiri, mărci comerciale, semne figurative „sau alte semne”, confirmă această impresie de generalitate.

63. În plus, deși legiuitorul Uniunii a utilizat, la literele (a), (b) și (e) ale aceluiași articol 13 alineatul (1), termeni care pot trimite eventual la ideea unei anumite publicități pentru un anumit produs („promovează”, „încurajează”, „sugerează”), termenul „se referă la” utilizat la litera (c) reflectă, în schimb, doar aspectul dacă, în mod obiectiv, informațiile referitoare la gust, miros, aromatizanți sau alți aditivi figurează pe pachetele unitare, pe ambalajele exterioare, precum și pe produsele din tutun înseși⁴⁴.

64. De altfel, această interpretare este confirmată de considerentele (25) și (27) ale Directivei 2014/40. În această privință, reiese de aici că legiuitorul Uniunii urmărea să interzică toate elementele de prezentare a produselor din tutun care ar putea induce consumatorii în eroare, în special tinerii, în ceea ce privește caracterul lor dăunător. În acest cadru, legiuitorul respectiv a considerat, în raport cu dovezile științifice disponibile, că anumiți termeni („cu conținut mic de gudron”, „ușoare”, „ultraușoare”, „slabe”, „naturale”, „organice”, „fără aditivi”, „fără arome” etc.) sau chiar anumite denumiri, ilustrații și simboluri puteau crea o asemenea impresie greșită⁴⁵.

42 Avocatul general Kokott, în Concluziile sale prezentate în cauzele Polonia/Parlamentul și Consiliul (C-358/14, EU:C:2015:848, punctul 28) și Philip Morris Brands și alții (C-547/14, EU:C:2015:853, punctul 224), s-a declarat în favoarea unei interpretări restrictive a articolului 13 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2014/40. În opinia sa, această dispoziție permite menționarea pe ambalaj, într-o formă neutră, fără caracter publicitar, a unor arome a căror utilizare este încă permisă în mod excepțional, pentru a permite consumatorilor să identifice aceste produse.

43 Hotărârea din 4 mai 2016 (C-547/14, EU:C:2016:325, punctul 141).

44 În celelalte versiuni lingvistice ale Directivei 2014/40, termenii utilizați la articolul 13 alineatul (1) litera (c) din aceasta reflectă de asemenea o interdicție a unor simple mențiuni (a se vedea în special „henviser” în limba daneză, „beziehen” în limba germană, „refers to” în limba engleză, „haga referencia” în limba spaniolă, „richiami” în limba italiană, „hänvisar” în limba suedeză).

45 A se vedea de asemenea în acest sens Hotărârea din 4 mai 2016, Philip Morris Brands și alții (C-547/14, EU:C:2016:325, punctul 142).

65. Prin urmare, legiuitorul Uniunii nu a urmărit să se limiteze la *a reglementa* elementele și caracteristicile care figurează pe ambalajele produselor din tutun, vizând indicațiile promoționale, în special cele false sau care atribuie efecte anumitor ingrediente. Acesta a *interzis* orice mențiuni privind anumite informații care au un efect stimulatv cert asupra consumatorilor, chiar dacă aceste informații ar fi veridice și prezentate în mod neutru și fără caracter publicitar⁴⁶.

66. Desigur, considerentele (25) și (27) ale Directivei 2014/40 nu se referă în mod expres la mențiunile referitoare la prezența unui gust, a unui miros, a unor aromatizați sau a altor aditivi într-un anumit produs din tutun – sunt evocate doar cele referitoare la absența unor asemenea elemente. Cu toate acestea, logica legiuitorului este clară: *simpla informare*, de pe eticheta pachetelor unitare, de pe ambalajele exterioare, precum și de pe produsele din tutun înseși, referitoare la prezența unui gust, a unui miros, a unor aromatizanți sau a altor aditivi într-un anumit produs din tutun este susceptibilă *in sine* să minimizeze efectele dăunătoare ale acestui produs asupra sănătății umane și, astfel, să încurajeze consumul și, pe acest temei, este interzisă⁴⁷.

67. De asemenea, este neîndoielnic, în opinia noastră, că, în ceea ce privește produsele din tutun cu o aromă caracteristică, care pot fi încă fabricate și comercializate în mod legal după 20 mai 2016⁴⁸, articolul 13 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2014/40 interzice orice indicare a aromei pe care o conțin pe pachetele unitare, pe ambalajele unitare, precum și pe aceste produse înseși.

68. Astfel, trebuie amintit că o aromă caracteristică corespunde, conform definiției pe care o prevede această directivă, „*un[ui] miros sau un[ui] gust [...] perceptibil în mod clar [...] care este determinat de un aditiv sau de o combinație de aditivi [...]*”⁴⁹. Astfel, această dispoziție interzice într-o dublă măsură indicarea unei asemenea arome caracteristice pe ambalajele produselor în cauză: pe de o parte, ca evocare a unui gust sau a unui miros, pe de altă parte, ca trimitere la aditivul sau la aditivii de la care provine acest gust sau acest miros.

69. Pe de altă parte, legiuitorul Uniunii nu a prevăzut, în Directiva 2014/40, o derogare de la articolul 13 alineatul (1) litera (c) din aceasta, în ceea ce privește aceste produse permise încă⁵⁰. Acest lucru este cu atât mai remarcabil cu cât o asemenea derogare există, în schimb, pentru țigaretel electronice și pentru produsele din plante pentru fumat⁵¹.

46 Nivelurile emisiilor de gudron, de nicotină și de monoxid de carbon sunt un exemplu elocvent în această privință. În temeiul Directivei 2001/37/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 5 iunie 2001 privind apropierea actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre în materie de fabricare, prezentare și vânzare a produselor din tutun (JO 2001, L 194, p. 26, Ediție specială, 15/vol. 7, p. 125), instrumentul care precedă Directiva 2014/40, aceste niveluri trebuiau să figureze în mod imperativ pe una dintre fețele laterale ale pachetelor de țigaretel. Cu toate acestea, având în vedere noile dovezi științifice, legiuitorul Uniunii a considerat că *simpla indicare* a nivelurilor respective s-a dovedit a fi *înșelătoare in sine*, întrucât determină consumatorii să creadă că anumite țigaretel sunt mai puțin dăunătoare decât altele [a se vedea considerentul (25) al acestei din urmă directive].

47 Instanța de trimitere se îndoiește că indicarea unor ingrediente conținute în mod legal într-un anumit produs, sub o formă fără caracter publicitar, produce un asemenea efect stimulatv. Cu toate acestea, nu este de competența Curții, în cadrul interpretării articolului 13 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2014/40, să repună în discuție analiza efectuată de legiuitor cu privire la acest aspect.

48 Din care amintim țigaretel mentolate (până în 2020), precum și tutunul de pipă, tutunul pentru narghilea, trabucurile și țigaretel de foi aromatate.

49 Articolul 2 punctul 25 din Directiva 2014/40, al cărui conținut figurează în nota de subsol 7 din prezentele concluzii (sublinierea noastră).

50 Norme specifice privind etichetarea produselor din tutun pentru fumat, altele decât țigaretel, tutunul de rulat și tutunul pentru narghilea – respectiv unele dintre produsele care mai pot conține o aromă caracteristică – figurează într-adevăr la articolul 11 din Directiva 2014/40. Cu toate acestea, articolul menționat prevede doar posibilitatea de a excepta aceste alte produse din tutun de la obligațiile de a purta mesajul de informare menționat la articolul 9 alineatul (2) din directiva amintită și avertismentele de sănătate combinate menționate la articolul 10 din aceasta.

51 În conformitate cu articolul 20 alineatul (4) litera (b) din Directiva 2014/40, pachetele unitare și orice ambalaj exterior al țigaretel electronice și al flacoanelor de reumplere trebuie să includă în mod obligatoriu o *listă a tuturor ingredientelor care alcătuiesc produsul* și, fără a aduce atingere acestei prime obligații, să nu includă niciunul dintre elementele sau caracteristicile la care se face referire la articolul 13, *cu excepția articolului 13 alineatul (1) literele (a) și (c)* în ceea ce privește informațiile privind conținutul de nicotină și *aromele*. Articolul 21 alineatul (4) din directiva menționată prevede dispoziții similare pentru produsele din plante pentru fumat.

70. Includerea în domeniul de aplicare al articolului 13 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2014/40 a produselor din tutun cu o aromă caracteristică permise încă pentru vânzare rezultă, așadar, din voința deliberată a legiuitorului. Or, Curtea nu poate, în cadrul competenței sale de interpretare, să se substituie acestuia, introducând în această directivă distincții pe care acesta nu le-a stabilit⁵².

71. În consecință, orice discuție cu privire la necesitatea de continua să se menționeze, pe pachetele produselor din tutun cu aromă caracteristică permise încă, aromele pe care le conțin, se reportează spre cadrul celei de a treia întrebări litera b)⁵³, adresată de instanța de trimitere, cu privire la validitatea articolului 13 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2014/40 în raport cu dreptul de proprietate garantat la articolul 17 din cartă. Întrucât această întrebare nu face obiectul prezentelor concluzii, ne vom limita, în orice caz, să subliniem următoarele elemente.

72. Indiferent dacă am considera, la fel ca guvernul Regatului Unit în observațiile sale, că drepturile conferite prin înregistrarea unei mărci sunt doar *negative* – permițând să împiedice terții să acționeze într-un anumit mod – sau că o marcă conferă de asemenea titularului său dreptul *pozitiv* de a o utiliza, considerăm că, în orice caz, utilizarea unei mărci este condiționată de respectarea dreptului, și în special a dispozițiilor care răspund unui obiectiv imperativ precum protecția sănătății umane⁵⁴, din care articolul 13 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2014/40 face parte.

73. Desigur, necesitatea acestei dispoziții în lumina obiectivului respectiv este contestată de Planta Tabak. În opinia acesteia, în măsura în care anumite produse din tutun sunt exceptate de la interdicțiile de introducere pe piață prevăzute la articolul 7 alineatele (1) și (7) din această directivă, același obiectiv nu impune retragerea de pe ambalajul acestor produse aromele pe care le conțin.

74. Cu toate acestea, protecția sănătății umane, în special sănătatea tinerilor, pledează de asemenea în favoarea eliminării oricărei mențiuni a unei arome caracteristice pe ambalajele produselor din tutun permise încă.

75. În această privință, produsele care beneficiază de exceptarea prevăzută la articolul 7 alineatul (12) din Directiva 2014/40, care sunt consumate în principal de către consumatori mai în vârstă și de grupuri mici de populație⁵⁵, continuă să fie monitorizate îndeaproape. În acest cadru, eliminarea elementelor de prezentare de natură să încurajeze consumul produselor respective este justificată pentru a evita ca țigările de foi cu aromă de vanilie să se substituie țigaretelor mentolate, ca poartă de acces a tinerilor către fumat⁵⁶. În ceea ce privește produsele din tutun care beneficiază de perioada de tranziție prevăzută la alineatul (14) al acestui articol, trebuie să se arate, astfel cum au arătat

52 A se vedea în acest sens Concluziile avocatului general Mischo prezentate în cauza Cipriani (C-395/00, EU:C:2002:209, punctele 62 și 63), care reiau principiul de drept roman „*Ubi lex non distinguit nec nos distinguere debemus* (Unde legea nu distinge, nici noi nu trebuie să distingem)”.

53 Această întrebare reflectă argumentele formulate de Planta Tabak potrivit cărora articolul 13 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2014/40 ar încălca dreptul lor fundamental de proprietate. În opinia reclamantei din litigiul principal, această dispoziție ar interzice titularilor mărcilor respective să își exercite dreptul de proprietate printr-o utilizare rațională sau pertinentă a acestora. Prin efectele sale economice, această interdicție ar fi asimilabilă unei exproprieri formale.

54 Presupunând că Curtea ar statua că o marcă conferă titularului său un asemenea drept pozitiv și că articolul 13 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2014/40 conține o restrângere a acestui drept, dispoziția menționată ar trebui, în opinia noastră, să fie considerată o reglementare a utilizării mărcilor în cauză [articolul 17 alineatul (1) a treia teză din cartă], iar nu ca o lipsire de acestea [articolul 17 alineatul (1) a doua teză din cartă], dat fiind că dispoziția respectivă nu repune în discuție validitatea acestora și nu împiedică utilizarea acestora în altă parte decât pe ambalajele produselor din tutun. În plus, articolul 13 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2014/40 nu aduce atingere substanței inșeși a dreptului mărcilor. Astfel, dispoziția menționată se limitează la a interzice să se includă în aceste mărci elementele enumerate în aceasta. Producătorii pot continua să își individualizeze produsele prin intermediul altor semne. Funcția de origine a mărcilor este astfel respectată [a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 decembrie 2002, British American Tobacco (Investments) și Imperial Tobacco (C-491/01, EU:C:2002:741, punctele 152 și 153)].

55 A se vedea considerentele (19) și (26) ale Directivei 2014/40.

56 În această privință, rezultă din articolul 7 alineatul (12) coroborat cu considerentul (19) al Directivei 2014/40, că scutirea de interdicțiile de introducere pe piață aplicabilă acestor produse speciale va fi menținută numai atât timp cât nu există o modificare substanțială a circumstanțelor în materie de volum de vânzări sau de modele de consum în cazul tinerilor.

Parlamentul și guvernul francez, că această perioadă de tranziție nu urmărește să ofere producătorilor de tutun mai mult timp pentru a atrage noi consumatori. Atractivitatea acestor produse trebuie să înceteze imediat, ceea ce înseamnă, în special, să se retragă orice referire la o aromă caracteristică de pe ambalajul produselor în cauză.

76. Nici caracterul proporțional al articolului 13 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2014/40 nu poate fi pus la îndoială în raport cu o pretinsă cerință imperativă de bună informare a consumatorilor. Desigur, în anumite domenii, inclusiv cel al produselor alimentare, este esențial să se acorde consumatorilor informații privind ingredientele produselor pe care le consumă, astfel încât să le permită să identifice un aliment, să îl utilizeze în mod corespunzător și să îl aleagă pe cel care corespunde propriilor nevoi⁵⁷.

77. Cu toate acestea, produsele din tutun nu sunt produse obișnuite. Ideea nu este de a permite consumatorilor să arbitreze cu mai multă ușurință între diferite produse. În domeniul respectiv, a se oferi acestora o informare adecvată implică, în esență, sublinierea efectelor deosebit de dăunătoare ale tutunului asupra sănătății lor. Astfel cum arată, în esență, guvernul Regatului Unit și Comisia, transparența cu privire la ingrediente cedează în fața obiectivului de a evita orice informare de natură să determine consumatorii să uite aceste efecte.

78. De altfel, trebuie să nu se exagereze consecințele practice ale interdicției prevăzute la articolul 13 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2014/40. În special, producătorii de tutun pot distinge încă produsele cu o aromă caracteristică de celelalte, atât timp cât nu utilizează unul dintre elementele enumerate la respectivul articol 13 alineatul (1) literele (a)-(e)⁵⁸.

V. Concluzie

79. Având în vedere toate considerațiile care precedă, propunem Curții să răspundă la prima întrebare litera b) și la a treia întrebare litera a), adresate de Verwaltungsgericht Berlin (Tribunalul Administrativ din Berlin, Germania), după cum urmează:

- „1) Examinarea primei întrebări preliminare litera b) nu a evidențiat niciun element de natură să afecteze validitatea articolului 7 alineatele (1), (7) și (14) din Directiva 2014/40/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 3 aprilie 2014 privind apropierea actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre în ceea ce privește fabricarea, prezentarea și vânzarea produselor din tutun și a produselor conexe și de abrogare a Directivei 2001/37/CE.
- 2) Articolul 13 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2014/40 trebuie interpretat în sensul că impune statelor membre să interzică includerea, pe etichetele pachetelor unitare, pe ambalajul exterior, precum și pe produsul din tutun însuși, a unor elemente sau caracteristici care se referă la gust, miros, aromatizanți sau alți aditivi, chiar dacă este vorba despre informații fără caracter publicitar, iar utilizarea ingredientelor în discuție este în continuare permisă.”

⁵⁷ A se vedea de exemplu considerentele (3), (4) și (17), precum și articolul 3 alineatul (1) din Regulamentul (UE) nr. 1169/2011 al Parlamentului European și al Consiliului din 25 octombrie 2011 privind informarea consumatorilor cu privire la produsele alimentare, de modificare a Regulamentelor (CE) nr. 1924/2006 și (CE) nr. 1925/2006 ale Parlamentului European și ale Consiliului și de abrogare a Directivei 87/250/CEE a Comisiei, a Directivei 90/496/CEE a Consiliului, a Directivei 1999/10/CE a Comisiei, a Directivei 2000/13/CE a Parlamentului European și a Consiliului, a Directivelor 2002/67/CE și 2008/5/CE ale Comisiei și a Regulamentului (CE) nr. 608/2004 al Comisiei (JO 2011, L 304, p. 18).

⁵⁸ Guvernul Regatului Unit a evocat astfel posibilitatea de a adapta culoarea ambalajelor produselor din tutun, utilizând, de exemplu, culoarea verde pe produsele din tutun mentolate. De altfel, citirea indicațiilor care figurează pe ambalajele produselor din tutun nu reprezintă singurul mod de care dispun consumatorii pentru a cunoaște conținutul produselor respective. Aceștia pot de asemenea să obțină informații de la comercianții cu amănuntul pentru identificarea produselor aromate. În plus, Curtea a respins deja acest tip de argumente întemeiate pe nevoia unei informări clare și precise a consumatorilor (a se vedea în acest sens Hotărârea din 4 mai 2016, Philip Morris Brands și alții, C-547/14, EU:C:2016:325, punctul 160).